

ABŞ MƏDƏNİYYƏTİNDƏ POZİTİV DÜŞÜNCƏ VƏ ONUN İNGİLİS DİLİNDƏ ƏKS OLUNMASI

Açar sözlər: pozitiv düşüncə, siyasi korrektə, amerikalıların şüuraltı düşüncə tərz

Keywords: positive thinking, political correctness, american subconsciousness

Ключевые слова: позитивное мышление, политкорректность, американское подсознание

Hər bir dil öz xalqına aid olan dəyərləri və mədəniyyəti əks etdirir. İngilis dilində danışan ingilis və amerikalı eyni dildə danışmalarına baxmayaraq, fərqli dəyərləri təqdim edir, özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə nəzərə çarpır. Amerika dəyərləri və düşüncə tərz

həmişə bir çox mütəfəkkir insanların diqqətini cəlb etmişdir. Belə insanlardan biri 1952-ci ildə çap olunan “Pozitiv düşüncənin təsiri” (The Power of Positive Thinking) əsərinin müəllifi Nyu York rahibi Norman Vinsent Pil olmuşdur. Dərc olunduğu gündən ən çox satılan əsərlər (bestseller) siyahısına düşən “The Power of Positive Thinking” öz maraqlı adı ilə gündəlik həyatda ən çox istifadə olunan qanadlı ifadəyə çevrilmişdir.

Müəllif öz əsərində amerikalıları nikbin düşüncəli insanlar kimi təhlil etmişdir. Bu nikbinlik uşaq yaşlarından başlayaraq formalaşan və xeyirahlığa, insanpərvərliyə köklənmiş bir keyfiyyət kimi təsvir olunmuşdur. Həmçinin həyatın ən çətin məqamında da bütün işlərin yoluna düşəcəyinə inam hissi amerikalıların əsas xüsusiyyəti kimi götürülmüşdür. Təsadüfi deyildir ki, müəllif birinci fəsl

insanın özünəinam hiss

inə həsr etmişdir [1, s.1]. “Hər iş yoluna düşəcək” (Everything will work out) prinsipi qeyd etdiyimiz əsərin aparıcı ideyasını təşkil edir.

Norman Vinsent Pilin fikirləri bütün ölkədə geniş yayılmışdır. Hollivud filmlərində və Amerika ədəbiyyatında “Hər şey yaxşı olacaq” (Everything is going to be all right) fikri hətta ən faciəvi məqamlarda istifadə olunan şüara çevrilmişdir. Bu ənənə hələ də amerika kinomatoqrafiyasında qalmaqdadır.

Ümumiyyətlə, Pilin nikbinlik ideyaları amerika həyat tərzində aydın şəkildə izlənməkdədir. Bu baxımdan bir neçə nümunələri nəzərdən keçirək: “yaxşı, əla” (fine, great) kimi müsbət mənə daşıyan sözlər hər bir vəziyyətdə ən çox istifadə olunan sözlərdəndir. Görüş barəsində danışan şəxslər: “Əla, cümə günü görüşürük” (Great, let’s meet on Friday), sağollaşarkən isə : “səni görməyimə şad oldum” (It was great to see you) deyərək müsbət və nikbin ab-hava yaradırlar.

“Bu qər

ibə amerikalılar” (1999) kitabının müəllifi Stefani Folun fikirlərinə nəzər yetirmək əsaslı olardı: “Amerikalılar həyata olan optimist münasibətlərini öz dillərində də əsaslandırmağa (məhkəmləndirməyə) çalışırlar. Müəllif bildirir ki, təhlükəli vəziyyətdən çıxmış amerikalı bunu “həyatı təsdiqləyən sınaq” (a life-affirming experience) kimi dəyərləndirir [3, s.20].

Amerika xalqı iş qəbul olunmaq məqsədi ilə hər hansı bir şəxsin müsahibədən keçməməsini nəzakətli şəkildə “qarşılıqlı anlaşma baş tutmadı” (there was a lack of mutual understanding) kimi qiymətləndirir.

Yuxarıda göstərdiyimiz misallarda mənfi çalar daşıyan ifadələr daha müsbət, yumşaq mənalı ifadələrlə əvəz olunmuşdur. “Siyasi korrektə” (Political correctness) adlanan bu hal ABŞ-ın bütün sosial-siyasi aləmində nəzərə çarpan istiqamətdir. İnsanları neqativ ifadələrdən, alçaldıcı ayrıseçkilikdən uzaq tutmaq məqsədi ilə bəzi sözlərin əvəz olunması “siyasi korrektə” adlanır. Məsələn, cinsi ayrıseçkiliyə yol verməmək məqsədi ilə “chairman” sözü “chairperson” ilə əvəz olunur. Fiziki əngəlli insanın heysiyyatına toxunmamaq üçün “invalid” (əlil, yararsız) deyil, “challenged” (çətinlikləri dəf etməli olan insan) və ya “impaired” (imkanları məhdud) sözləri istifadə olunur. Mislərlə bu cür misallar məhz pozitiv və nikbin düşüncəli amerikalıların bütün həyat tərzini əhatə edir.

Birləşmiş Ştatlarda mövcud olan pozitiv düşüncə adi bir protestant rahibinin kəşfi deyildir. Pil sadəcə mövcud olan vəziyyəti izləyərək, amerikalıların şüuraltı düşüncə tərzini qiymətləndirərək tədqiqat aparmışdır. “Think positive” (nikbin düşün) düşüncə tərzini erkən yaşlardan başlayaraq vərdiş halına keçir. Kiçik övladını meydançaya buraxan amerikalı ana: “Ehtiyatlı ol, yıxılma, özünü çirkləndirmə deyil, “Əylən” (Have fun), “bacararsan” (You can do it) deyir. Amerikalılar sanki bu düşüncə ilə ana bətnində kodlaşmış olurlar.

Pozitiv düşüncə tərzini amerikalıların uğur kodeksi və ya sirri kimi təhlil oluna bilər. Bəlkə də ABŞ dünyada olan aparıcı statusunu məhz nikbinlik və özünəinam prinsipləri ilə əldə etmişdir. Əslində, xristian ölkəsi ABŞ nikbinliyə əsaslanaraq həm də islam dinində mövcud olan “Şükr et, naşükr olma” kimi ideyaları dəstəkləmiş olur. Demokratiyanın və tolerantlığın “beşiyi” sayılan Amerika Birləşmiş Ştatlarının öz qapılarını bütün dinlərə və xalqlara açaraq islamın aparıcı ideyalarından birinə söykənməsi olduqca maraqlı məqamdır. İslam mədəniyyətindən çıxış edərək dilimizdə mövcud olan bir atalar sözünü qeyd etmək istəyerdik: “Niyyyətin hara, mənzilin ora”. İnsanı nikbinliyə çağıran bu kəlam yuxarıda qeyd etdiyimiz bütün ideyaları özündə cəmləşdirmişdir. Ümidini itirməmək, pozitiv düşünmək və nəticədə istədiyinə nail olmaq prinsipi bu atalar sözünün ideyasıdır.

İnsan həyatı yalnız xoş hallardan ibarət omur, lakin Amerikalılar öz qəm, kədərlərini daxilən gizlədən xalqdırlar. Məhz bu səbəbdən üzündə təbəssüm olan amerikalı müxtəlif xalqların nümayəndələrinə çox mehriban təsir bağışlayır. Təşəkkür edən insana “You are welcome” (buyurun, dəyməz) deyərək amerikalı olduqca inandırıcı və nəzakətli təsir bağışlayır.

Amerika reallığında “a loser” kimi tanınan “uğursuz” insan bir çox Hollivud filmlərində göstərilən və daha sonra özünə inanan, “zirvələri fəth edən” bir insan kimi təsvir edilir. Məsələn, “Hörümçək adam” (Spiderman), “Maska” (Mask) filmləri bu qəbildən olan ekran işlərindəndir.

Amerikalı üçün “He is a nice person” cümləsi insanın yaxşı insan olduğunu bildirir. Dilimizə hərfi tərcümədə “qəşəng, xoş, ürəyəyatımlı” insan kimi tərcümə olunan bu ifadə əslində “o, yaxşı insandır” mənasını daşıyır. Amerikalılar üçün insan məfhumu fundamental olmadan, səthi şəkildə təhlil olunursa, ana dilimizdə insan daha dərin və mənəvi dəyərlərin qiymətləndirilməsi ilə səciyyələndirilir.

Buna görə də sadəcə “nice” sözünün istifadə olunması əslində insanın yaxşı insan olmasına işarədir. “He is a fine/wonderful/ kind person” cümləsi isə insanın yaxşı insan olduğunu bildiren başqa variantlardır. Ana dilimizə tərcümədə “good” sözü “yaxşı” deməkdir, lakin “He is a good person” daha çox “o, ürəyiaçıq və yardım göstərən insandır” kimi nəzərdə tutulur və “He is a good person to know” kimi ifadə olunur [2, s.34].

Nəticə etibarilə qeyd edə bilərik ki, ABŞ mədəniyyətində ingilis dili özünə-məxsus pozitiv istiqaməti ilə seçilir. “Positive thinking” üzərində köklənmiş bu dil mədəniyyəti hər məqamda nikbin ideyalar daşıyır, çətinliyin tezliklə keçəcəyini və özünəinamin mütləq olduğunu təbliğ edir. Neqativ sözlərin mümkün qədər az işlənərək nikbin sözlərlə əvəz olunması amerikan ingilis dili üçün xarakterikdir. Bu xüsusiyyətlər amerikalıların şüuraltı keyfiyyəti kimi genetik olaraq formalaşmışdır. Problemlərə ötəri bir hal kimi baxan bu xalq bütün uğurlarını məhz “Everything will be OK” (Hər şey yaxşı olacaq. Hər iş qayadasına düşəcək) fikri ilə əlaqələndirir. Bu təcrübədən yararlanaraq biz azərbaycanlılar da dinimizin “şükür et” prinsipinə söykənib “Niyətin hara, mənzilin ora” kəlamını gündəlik həyatımızda nəzərdə tuta bilərik. Milli şüurumuzun bu fikirləri ilə daha böyük nailiyyətlər əldə etmək mümkündür.

Ədəbiyyat

1. Norman Vincent Peale, *The Power of Positive Thinking*, New York, NY 10020, Fireside Rockefeller Center, copyright 1952, 1956 by Prentice-Hall 2.
2. Линн Виссон « Русские проблемы в английской речи » перевод с английского, Москва, Изд. «Р. Валент», 2005
3. Стефани Фол « Эти странные американцы », пер. с англ. А. Глебовской, Россия Лтд., 1999.

Summary

The positive thinking in the USA culture and its reflection in their language

The article deals with the studies of positive thinking in the USA society and its reflection in their language. The research analyses some positive expressions that substitute negative meanings in American culture. This work reveals analytical descriptions of positive thinking that lead to political correctness in all spheres.

Резюме

Позитивное мышление в культуре США и ее отражение в английском языке

В статье рассматривается изучение позитивного мышления в США и ее отражение в данном языке. Исследование анализирует положительное выражение которые заменяют отрицательное значение в американской культуре. Это работа показывает аналитические описания позитивного мышления которые ведут к политкорректности во многих сферах.

*Rəyçi: fil.f.d., dos.A.Hacıyeva
ADU-nun İngilis dilinin üslubiyyəti kafedrasının
04.03.2017-ci il tarixli iclasının
06 sayılı protokolundan çıxarış.*

Daxil olma tarixi: 06.04.2017